

Kolik investovat do lidí a prostředků

„Neproduktivní investice“

Nejsou vidět

Tři aspekty činnosti týmu

Nadání k
abstrakci a
vedení lidí

Nadání sociální

Dosažení
cílů týmu

Budování
a údržba
týmu

Kamarádi

Workoholici ?

Profesní
růst členů
týmu

Učitelské
nadání

Také rozvoj metod a nástrojů
tedy rozvoj prostředí

Kolik investovat do nástrojů

- Kolik dávat do „neproduktivních“ činností, takových, jejichž výstup není částí projektu
 - HW
 - Podpůrný SW
 - Nástroje
 - Kupované
 - Vlastní
 - Vzdělávání lidí

Himaláj a Stolová hora

- Kolik investovat do lidí a prostředků (a vlastně i do specifikací). Mám prostředky na n člověkoměsíců programování, prostředky na m člověkoměsíců investuji do podmínek práce, tím zvýším produktivitu $f(m)$ -krát.

$f(m)$ by měla růst, musí být $f(0)=1$, tj. žádná investice, žádná změna

Výkon tedy bude

$$Q_n(m) = (n-m)f(m)$$

Pak Q nabývá maxima v bodě, kde

$$0 = -f(m) + (n-m)f'(m)$$

Zvolme $f(m) = 1 + cm/n$.

Je to dosti konzervativní odhad, f bývá superlineární.

Přínos bývá i v jiných projektech, investice do specifikací mají podobné efekty, podobají se efektům nových nástrojů

Himaláj a Stolová hora

Po dosazení do vzorce pro derivaci Q
dostaneme podmínku pro maximum

$$0 = - (1 + cm/n) + (n-m)c/n$$

$$0 = - 1 - cm/n + c - cm/n$$

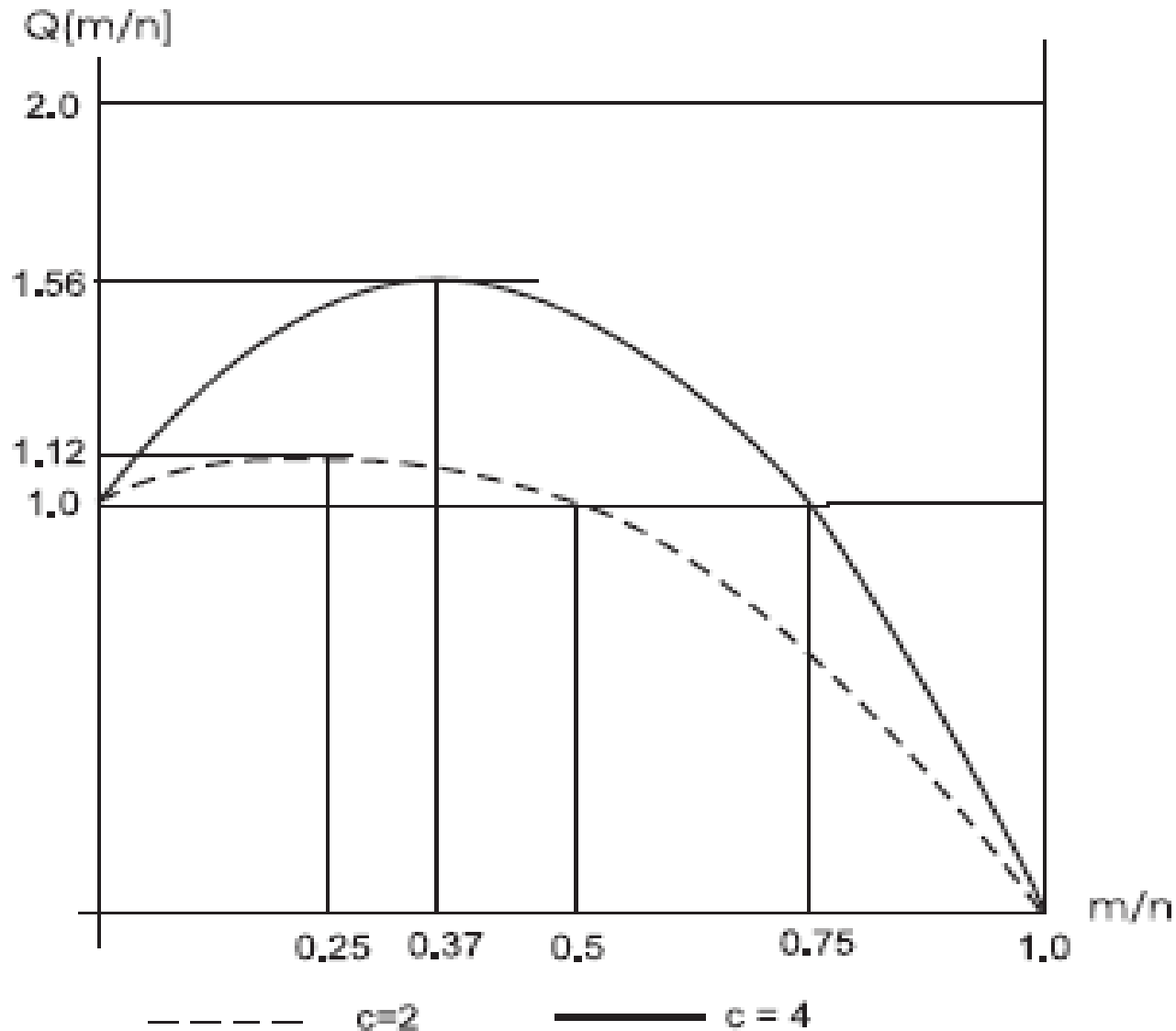
Převédeme-li m/n na levou stranu, dostaneme

$$2cm/n = c-1$$

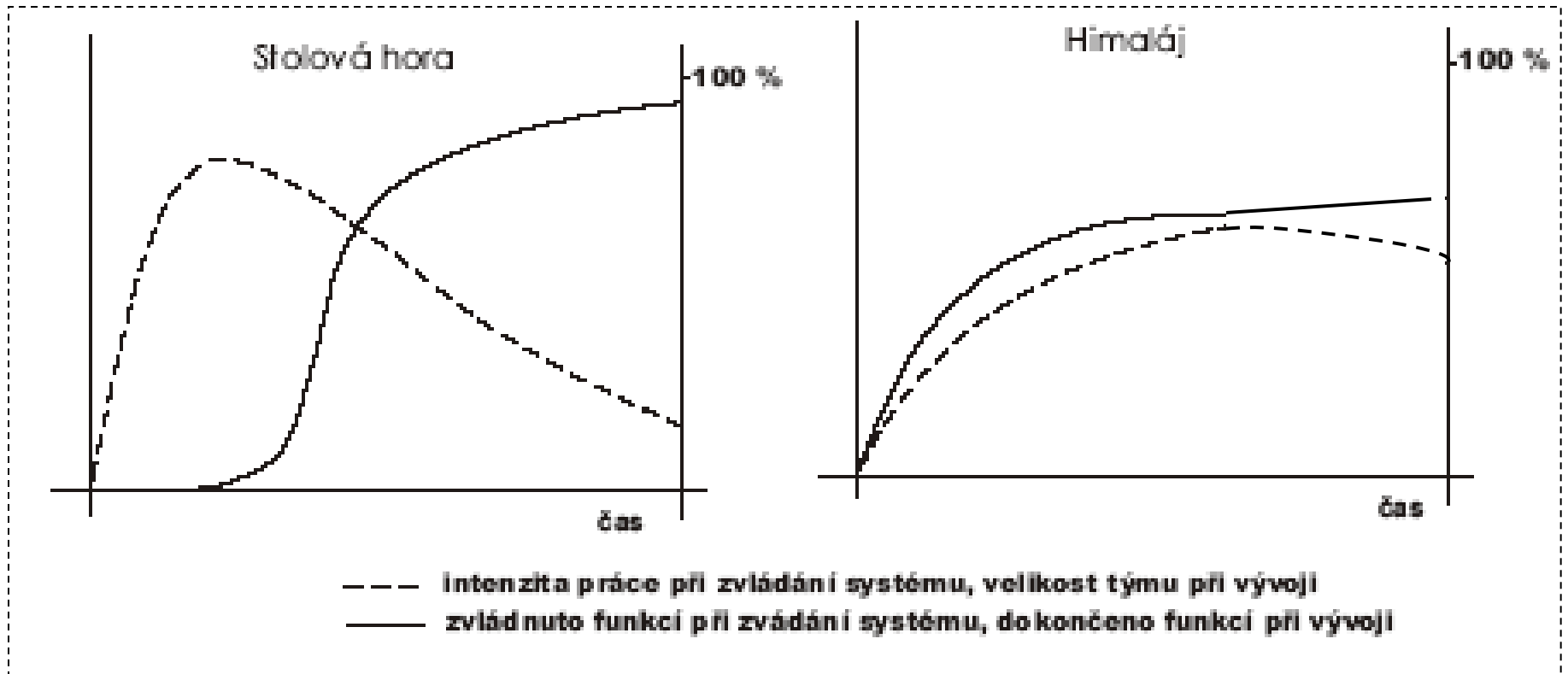
Čili

$$m/n = 1/2 - 1/(2c)$$

Himaláj a Stolová hora

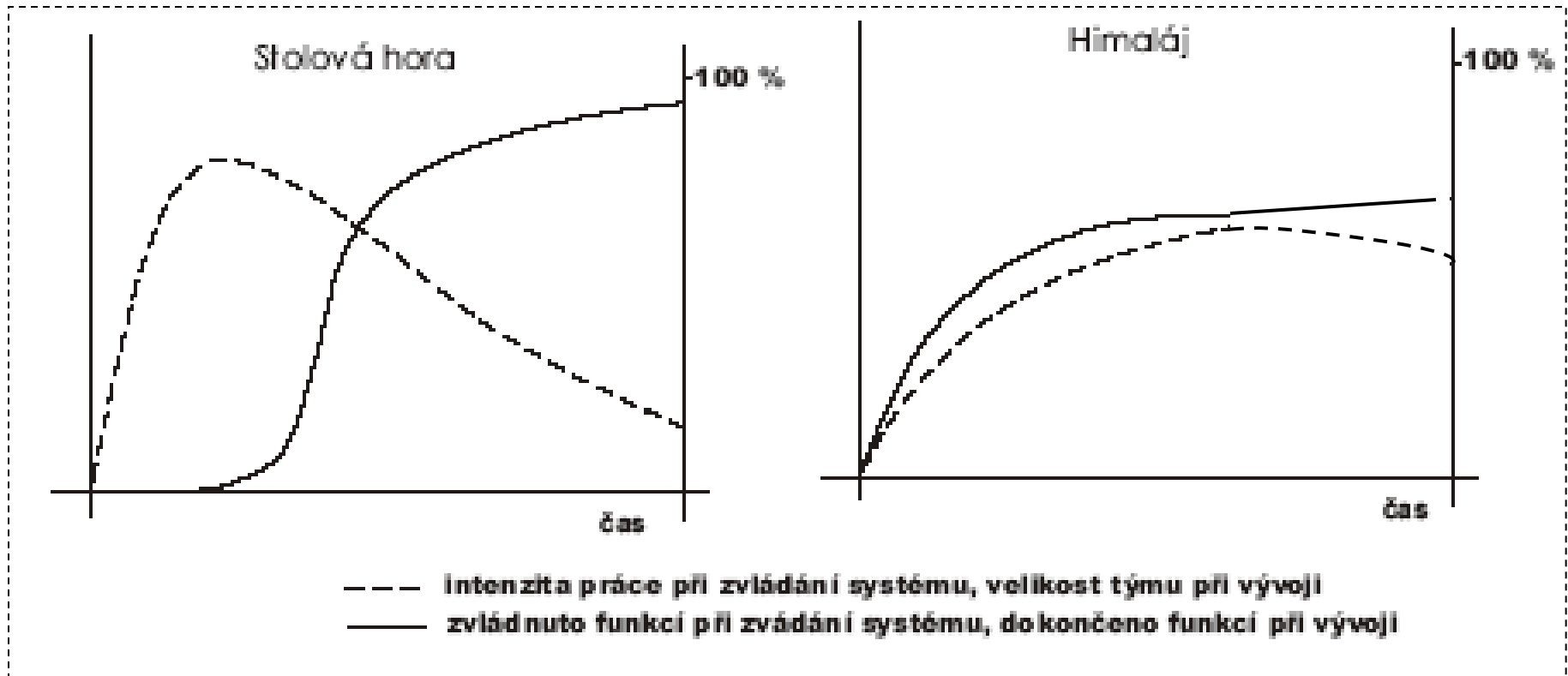
Himaláj a Stolová hora

Stolová hora – dlouho nic, pak prudký výstup na vrchol, tam je pohodlí

Himaláj – začnu brzy stoupat, vrchol stále v nedohlednu

Himaláj a Stolová hora

Riziko Himaláje: Dlouho nejsou hmatatelné výsledky, větší riziko, že jsme vyhodili peníze a promarnili čas \Rightarrow raději zkusit na menším projektu nebo službě v SOA

Himaláj a Stolová hora

Tabulka bodů maxima

c	$1/2 - 1/(2c)$	$\max(Q(m)/n)$	zvýšení %
2	0.25	9/8	12.5
3	0.33	4/3	33.3
4	0.37	25/16	56.2
6	0.42	49/27	104.2
8	0.44	81/32	153.2

Tab. 12.1: Efekty zvýšení výkonu při použití nástrojů.

Himaláj a Stolová hora

1. Přínos nového nástroje se ovšem většinou neomezuje pouze na daný projekt. Přínosy v dalších projektech mohou být značné. Mnoho se ušetří na údržbě. Příkladem správnosti této úvahy je jazyk C při vývoji první verze Unixu.
 - Je tedy třeba dodržovat pravidlo 1/3 na vedlejší výdaje prakticky vždy, kdy je v dosahu nástroj přinášející dostatečné efekty.
2. Doba zvládnutí kupovaného nebo doba vývoje nového nástroje je dána vlastnostmi nástroje samotného. To znamená, že m/n nebude přesně vyhovovat podmínce maxima, takže skutečný efekt bude pak o něco menší, než je uvedeno v následující tabulce.

Himaláj a Stolová hora

Máme-li více nástrojů, pak můžeme postupovat tak, že postupně přidáváme nástroje s náklady

m_1, m_2, m_3 atd. Prvý nástroj dá zvýšení produktivity c_1 , první dva c_2 , atd.

Implementujeme nebo vyvíjíme tolik a takové nástroje, aby

$$\sum_1^n m_i \leq 1/2 - 1/(2c_n)$$

a c_n bylo co největší

Himaláj a Stolová hora

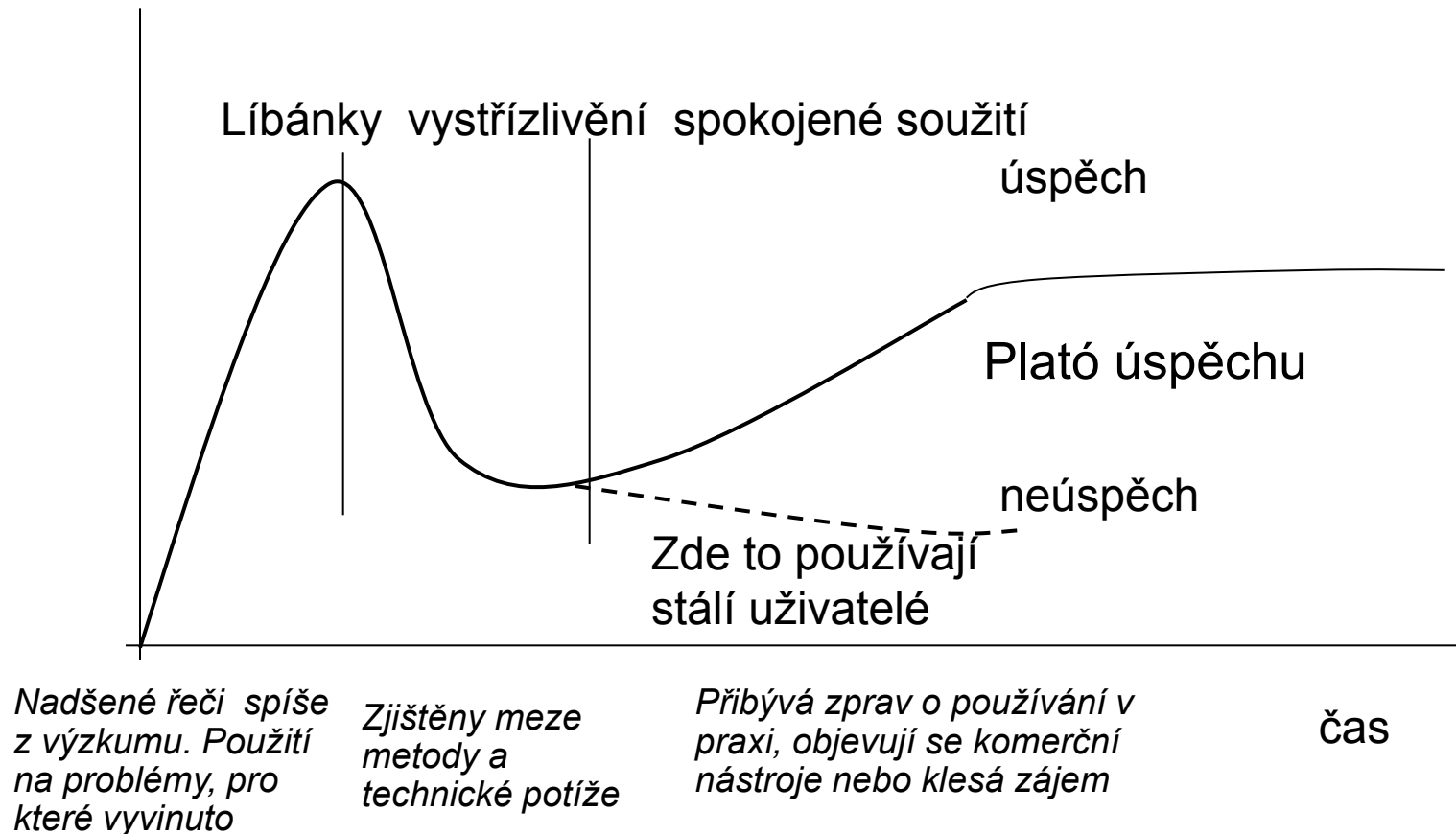
- Funkci $f(m)$ jsme zvolili poněkud spekulativně. K obdobným výsledkům ale dospějeme i pro jiné volby tvaru funkce f .
- Pro větší n si mohu dovolit vývoj složitějších a tedy účinnějších nástrojů, tam lze při správné strategii docílit vynikající výsledky
- Neuvažujeme, že hlavní přínos může být v úspoře nákladů na údržbu (přehlednost, snadnost oprav)
- Nástroje mohou zlepšovat logiku a kromě toho i umožňovat znovupoužitelnost a efektivitu
- Je třeba rozvíjet prostředí a nástroje (vývoj, nákup), musím ale na to mít schopné lidi, *stejný efekt ale může mít investice do znalostí lidí*

Modernost metodiky

- Nový nástroj se zprvu používá tam, kde se staré přístupy neosvědčily, proto jsou výsledky zprvu skvělé. Další důvod neúspěchu je, že ho používají inovátoři a ne běžní uživatelé (podobné efekty existují i ve školství)
- Pak se narazí na meze a inovátory to navíc již nebaví a přijde rozčarování, někdy neoprávněné
- Nakonec upadne nástroj buď do zapomnění, nebo se osvědčí a je rutinně používán – plató úspěchu. Někdy to trvá řadu let (u objektové orientace to bylo více než deset let)
- Je třeba být u novinek zdravě ale ne přehnaně skeptický

Modernost nástroje

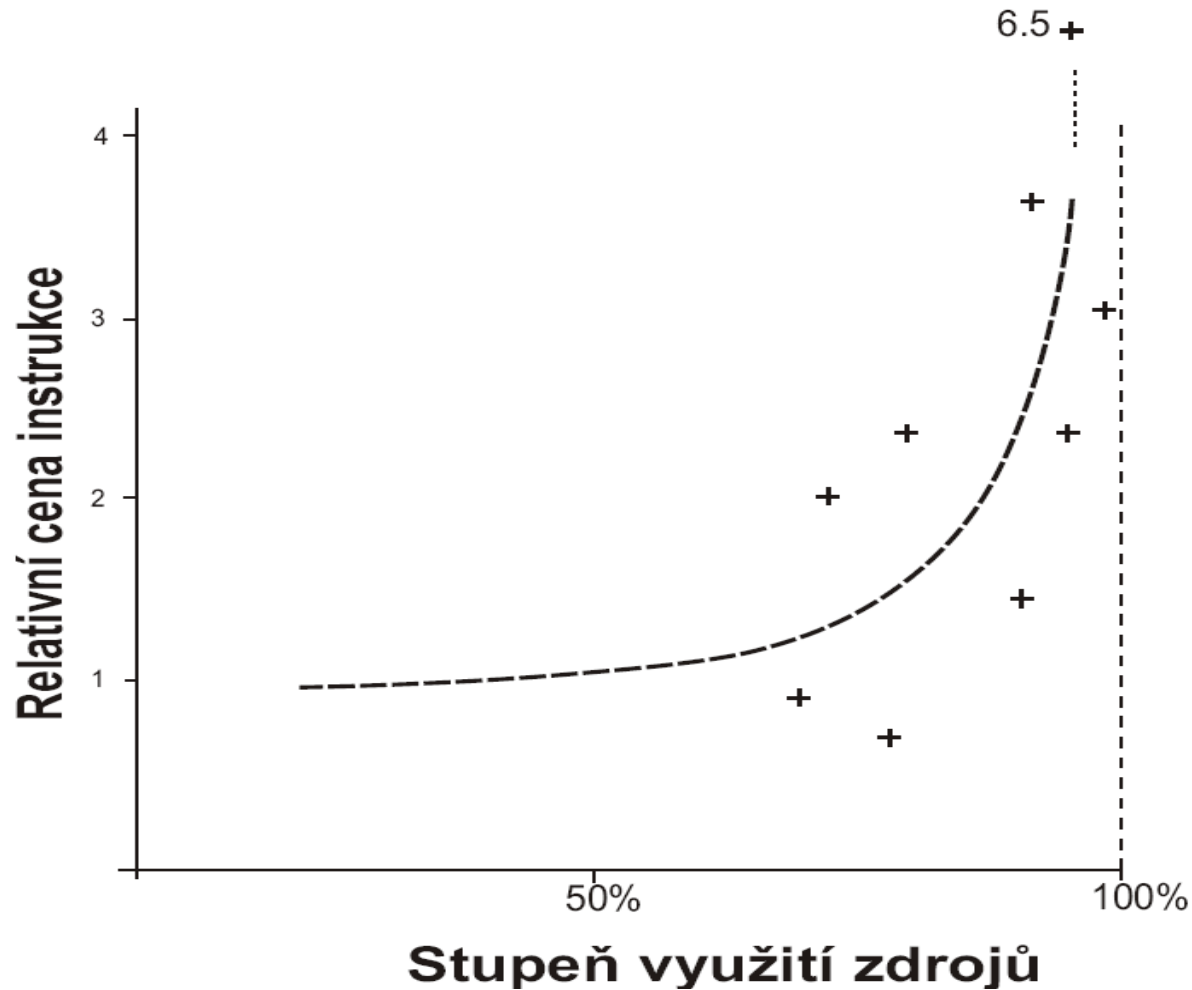
- Funkce množství pozitivních ohlasů

Jak rozvíjet kapacity

Je nutné počítat s tím, že požadavky porostou a úpravy ve svém důsledku rovněž zvyšují nároky (záplatovaný program je delší, než by byl, kdyby se celý napsal znovu

Vliv vytíženosti HW, data z několika projektů

Využití

- U produktů, které nemají charakter masové spotřeby
 - Instalovat systém s 50-60% rezervou aby byl prostor na úpravy
 - Zvětšit rezervu na alespoň 50%, klesne-reserva pod 40%
 - V některých podnicích zvětšují rezervu až na 70%, klesne-li pod 50%

Podobné jevy

- Kapacita paměti
- Možnosti volby kupovaného SW
- Zapomíná se, že v mnoha případech je investice do kapacit relativně malá a že ji dále snižují moderní technologie SW, např. cloud
- Využívat Moorův zákon

Vývoj uživatelského rozhraní

Návrh a vývoj uživatelského rozhraní je specifickou částí vývoje systému s vlastními problémy a metodami a standardy

Faktory akceptovatelnosti softwaru

1. Sociální a společenská akceptovatelnost.

1. Potřebné

2. Dá se s danými lidmi rozumně používat

2. Praktická akceptovatelnost.

2.1 Užitečnost (Usefulness).

2.1.1 Funkčnost.

2.1.2 Použitelnost (Usability).

2.3 Cena.

2.4 Kompatibilita, přenositelnost.

2.5 Modifikovatelnost.

2.6 Spolehlivost.

2.7 Dostupnost pro všechny uživatele.

Faktory použitelnosti softwaru

- snadnost naučení,
- efektivnost při používání,
- dobře se pamatuje, jak systém používat,
- málo chyb uživatele způsobených špatným ovládním rozhraní,
- subjektivní příjemnost práce se systémem pro uživatele,
- dobré ergonomické vlastnosti

Efekty uživatelského rozhraní

- Ovlivňuje spokojenost zákazníka se systémem
- Je důležité i z čistě obchodního hlediska. Je „obalem“ softwaru
- Podstatně ovlivňuje složitost ovládání IS (až 10% efektu nepočítaje důsledky stresu).
- GUI je ergonomicky náročné
- Čtvrtina požadavků uživatelů se obvykle týká rozhraní

Použitelnost

Jak snadno se se systémem pracuje.

Jde o vlastnost uživatelského rozhraní, v SOA podstatně ovlivňuje SW inženýrské vlastnosti systému

Viz Nielsenovy knihy na téma Usability

Přesvědčit o významu rozhraní

- Přesvědčit management a někdy i koncového uživatele, že je to problém
- Získat prostředky (někteří doporučují i více než deset procent nákladů na vývoj)
- Zařídit, aby se vývoje a především testování účastnili budoucí (koncoví) uživatelé
- Vytvořit nástroje pro sledování rozhraní a jeho zlepšování během provozu
- Ve vývojovém týmu jsou žádoucí specialisté na UI
- Funkce systému mají umožňovat kvalitní rozhraní (exity), srozumitelné zprávy

Začátečníci a pokročilí

- *Noví uživatelé (dále začátečníci)* dávají přednost takovým nástrojům, které nevyžadují rozsáhlé zaučování předem a jsou výhodné pro zvládnání systému metodou pokusů a omylů. Používají často nápovědu
- *Dlouhodobí uživatelé* budou mít tendenci používat klávesové zkratky a různá urychlení, které většinou znamenají i větší nároky na paměť.
 - Jak usnadnit přeškolení začátečníka pokročilého uživatele

Začátečníci a pokročilí

- Problém je v tom, že se používáním systému ze začátečníka stává pokročilý
- Není to ale úplně hladký proces, je na to třeba myslet při návrhu UI, který by měl upozorňovat na možnosti zrychlení
- Neobejde se to ale ani bez výcviku (seznamování těch, pro které to má větší význam, s možnostmi zrychlení)

Nápověda

- Kombinovat s tutoriálem, interaktivním manuálem a demo
- Interaktivní kontextová nápověda by měla být chápána jako pomoc v nouzi. GUI by mělo, pokud možno, být intuitivní, konsistentní a samovysvětlující

Začátečníci a pokročilí

- Zkušení uživatelé často preferují znakové rozhraní nejen proto, že s ním lze pracovat rychleji, ale také proto, že nemusí tolik pozorovat obrazovku a nemusí tolik používat myš. Klávesové rozhraní je ergonomicky výhodnější. Lze lépe kontrolovat, co se opravdu provádělo
- Je žádoucí obě techniky (ovládání myší a ovládání znaky) kombinovat pro dosažení optimálního výsledku.

Další výhody znakového rozhraní

- Snazší žurnál (log) pro kontrolu práce
 - Rychlejší vytváření „byznys intelligence“
- Snazší vytváření procedur
- Snazší vytváření výkonných příkazů (srv SQL a grafické rozhraní v Accessu)
- Hlavní bariéra – pro mnohé moc složité, nebezpečí příliš strmé křivky učení

Životní cyklus uživatelského rozhraní

- Analýza požadavků, specifikace požadavků.
- Návrh UI.
- Realizace prototypů a jejich testování s uživateli.
- Integrace nejlepších nápadů
 - iterativní vylepšování
- Integrace UI se zbytkem systému a testování UI společně s uživateli.
- Sledování vlastností UI za provozu a další vylepšování vlastností UI.

Životní cyklus uživatelského rozhraní

1. Při vývoji UI je ještě obtížnější než při návrhu funkcí odhadnout optimální vlastnosti UI, protože ty závisí na psychologii, dovednostech a znalostech budoucích uživatelů.
2. Testování UI je možné pouze tak, že systém testují uživatelé. Testování se provádí sledováním práce uživatelů.
3. Vlastnosti uživatelů se během používání systému vlivem zkušeností mění. UI musí vždy počítat se začátečníky i s pokročilými.
4. Důležitou roli hrají problémy ergonomie

Životní cyklus uživatelského rozhraní

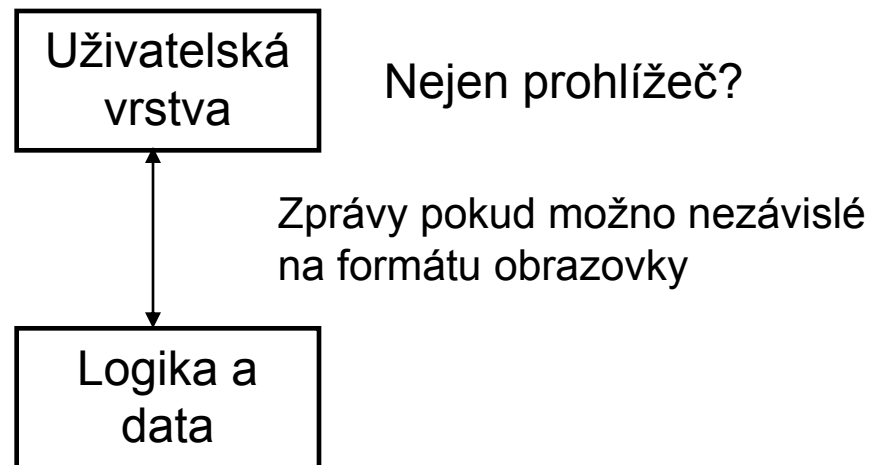
Při vývoji UI se porovnávají různá řešení a vybírají se nejlepší nápady

Obvykle se používá iterativní vývoj (námitky uživatelů se akceptují, hledá se vylepšování metrik a nová řešení se znovu testují)

Činnosti při specifikaci požadavků

- Poznání uživatele
- Analýza podobných či konkurenčních řešení
- Kontrolovatelné cíle
 - Termíny
 - Hodnoty některých metrik
- Odhad finančních efektů
 - 15% výkonu při práci u počítače – 3-5% platů

Uživatelská vrstva

Formát obrazovky závisí na zkušenostech uživatele, módách a také na tom, jak vystihneme psychologii práce. Musíme jej iterativně zlepšovat

Analýza a specifikace požadavků

- Poznání (koncového) uživatele, navázání spolupráce, problémy
 - Vedoucí koncového uživatele nevytvoří prostor
 - Vedoucí vývojářů se bojí, že vývojáři budou fungovat jako nápověda pro líné koncové uživatele
 - Co se hlavně sleduje
 - Kvalifikační předpoklady a zkušenosti (kolik je začátečníků a kdo ze spolupracovníků jim může pomoci)
 - Typy koncových uživatelů a jejich obeznámenost s IT
 - Popis úkolů a scénářů činnosti

Návrh rozhraní

- Paralelní návrh možných řešení, (heuristická evaluace, převzetí dobrých nápadů z existujících systémů)
- Spoluúčast koncových uživatelů, ti co budou používat. Na začátku lze využít cizí lidi (hlavně u variant pro začátečníky)
- Koordinace a kontrola konsistence návrhu pro různé funkce

Heuristická evaluace

- Sledování, zda UI splňuje ověřené zásady (jsou v různých dotaznících, až 400 zásad). Základní požadavky na UI jsou:

Heuristická evaluace

Analyzovat existující systémy (např. Microsoft). Je vhodná podobnost s těmito systémy, připouští-li to funkčnost (srv. grafické systémy). Lidé se UI snáze naučí

Jednoduchý a přirozený dialog v jazyce uživatele, Jen to, co je v dané etapě nepostradatelné, podoba s mezilidským dialogem

Minimalizovat nároky na paměť (bezstavovost)

Heuristická evaluace

Konzistentnost (stejné texty, barvy obrázky)

Zpětná vazba (teploměry, zprávy o postupu práce)

Jasně vymezené exity (ukončení, návrat o několik kroků,)

Zkratky (horké klávesy), ikony i menu pro časté akce

Kvalitní chybové zprávy (srozumitelný název a odkaz na podrobnosti)

Vylučovat situace vedoucí k chybám

Různé varianty nápovědy

Heuristická evaluace – výtvarné aspekty

Na obrazovce nemá být mnoho logicky odlišných údajů (do 12), logicky stejné vstupy se počítají jednou, př. DODACÍ LIST.

Nejdůležitější vlevo nahoře, střed

Nehýřit barvami a tvary, zatěžuje zrak a unavuje to mozek

Různé displeje nemají stejné podání barev a to může významně zhoršit čitelnost (nedávat spektrálně blízké barvy do popředí a do pozadí)

Vliv výtvarného řešení (je to hezké)

Heuristická evaluace – výtvarné aspekty

Teplé barvy vpředu, studené v pozadí

Při zdobnosti snáze uděláme chybný návrh barev

V provozu je důležité, jak je to pracné a jak mne to chrání před chybami

Zdobnost je vítána je-li svým způsobem nápovědou a snižuje-li námahu

Zpětná vazba

- Reakce systému se pocítuje jako okamžitá, je-li do desetiny sekundy. U psaní musí být ještě kratší
- Reakce okolo sekundy je tolerována, jde-li o složitější akci
- Reakce přes více sekund vyžaduje indikaci průběhu a nemá být příliš často

Testování rozhraní

- Realizace prototypů
- Předvedení a zkoušení několika uživateli
 - Někdy se vyplatí první test dělat s „brigádníky“
To je zvláště vhodné pro ověřování variant pro začátečníky
 - Ne vždy lze, např. je-li nutná věcná znalost toho, co systém podporuje
- Log průběhu

Zahájení testu

Příprava nástrojů a lidí, místo, nástroje

Test provádí obvykle člen skupiny uživatelů za přítomnosti vývojáře. Je třeba brát ohled na velké individuální rozdíly mezi jednotlivými uživateli a také mezi nezkušenými a zkušenými pracovníky. Ověřování UI je proto třeba provádět s větší skupinou pečlivě vybraných budoucích uživatelů. Bývá výhodné provést nejprve zaškolení v ovládnání systémových prostředků. Optimální počet testujících je 3 až 6.

Zahájení testu

Testéři pracují s tou částí UI, se kterou budou skutečně pracovat při provozu systému.

Při organizaci testů je žádoucí navodit atmosféru spolupráce: "Pracujete na tom, aby vám to, co budete používat, sloužilo dobře".

Uživatelé nemají pracovat ve stresu.

Výsledky testů by měly být anonymní.

Upozornit, že se systém na základě požadavků testérů může změnit

Zahájení testu

Testování lze do jisté míry provádět na částečně funkčních prototypch. Vždy je však nutné nakonec provádět testy i na oživeném systému. Důvodem je potřeba testovat doby odezvy.

Je obvyklé, že se na základě analýzy výsledků testů UI podstatně mění. Testovat je nutné i nové verze UI.

Body instruktáže při zahájení testu

účelem testů je testovat systém, nikoliv uživatele;

účelem testů je dosáhnout spokojenosti uživatelů;

je žádoucí, aby se všichni svobodně vyjadřovali;

poněvadž se jedná o testování, může výsledný systém fungovat poněkud jinak;

poprosit, aby o testu testující nehovořili, aby tím ostatní testéry neovlivňovali;

Body instruktáže při zahájení testu

zdůraznit, že účast na testu je dobrovolná a lze jej kdykoliv ukončit a že výsledky testu jsou anonymní a důvěrné;

uvést, že jsou možné otázky, že je vítáno vyjádření pochybností, a že se má systém v budoucnu používat bez cizí pomoci;

požádat o "myšlení nahlas", tj. poprosit, aby testující nahlas komentoval, co dělá a proč;

vítány jsou pochvaly i kritické poznámky

poprosit o pokud možno rychlou práci bez chyb.

Provedení testu

- Je důležité, aby testování nebylo přerušováno telefonem, návštěvami atd.
- Je výhodné, když uživatel provede na počátku rychle a úspěšně nějakou část dialogu, je pak méně nervózní.
- Atmosféra při testování by měla být uvolněná.
- Nedávat najevo, že uživatel je pomalý nebo že dělá chyby.
- Vyloučit kibice, včetně (to především)šéfů testujícího.
- Zastavit testování, vznikne-li pocit, že testér toho má již dost.

Vyhodnocení testu

- Požádat uživatele o celkový názor, především o to, jak je spokojen.
- Výsledky testů zaznamenat v dohodnuté formě.
- Provést analýzu žurnálu (ten je dobré sledovat i za (zkušebního) provozu
- Výsledky zavést do databáze projektu (pokud existuje).
- Sestavit vlastní hodnocení

Vyhodnocení testu

- Hodnocení problémů
 - 0 – celkem OK
 - 1 – kosmetická - opravit, bude-li čas
 - 2 - méně závažná – opravit, pokud nebouu závažnější
 - 3 – závažná – opravit co nejdříve, ale není překážkou pro zahájení provozu
 - 4 - katastrofická – systéím nelze provozovat

Metriky pro hodnocení UI

Doba provedení určitého úkolu.

Počet variant úkolů úspěšně provedených za určitou dobu.

Poměr úspěšně provedených úkolů k počtu chyb.

Doba potřebná pro nápravu chyby.

Počet příkazů použitých během testů.

Počet příkazů, které nebyly vůbec použity.

Metriky pro hodnocení UI

Frekvence použití nápověd a manuálů.

Počty kritických a pochvalných komentářů uživatele.

Počet případů, kdy byl uživatel frustrován a kdy potěšen.

Rozsah mrtvých dob“, během nichž uživatel nekomunikuje.

Počet případů, kdy uživatel nevěděl jak dál.

Sledování za provozu

- Log průběhu a jeho analýza
- Dotazníky, sledování reakcí
- Úpravy a jejich efekty

Metoda	Etapa	Počet testérů	Hlavní výhody	Hlavní nevýhody
Heuristické evaluace	Návrh	0	Detekuje jednotlivé problémy použitelnosti, lze využít experty.	Není kontakt s uživateli.
Měření výkonů.	Testování UI, analýza podobných a konkurenčních produktů.	alespoň 10	Přesná data. Snadná kritéria porovnání.	Obvykle se nedaří porovnat všechny aspekty.
Myšlení nahlas.	Návrh, informativní evaluace.	3 až 5.	Levné. Zachycuje chyby v pochopení systému v poměrně reálné situaci.	Neptirozené pro testujícího. Nevhodné pro zkušené. Ti rychleji jednají než mluví.
Pozorování.	Analýza a evaluace UI, tvorba scénářů.	alespoň 3 pro každý subsystém	Sleduje skutečné činnosti v reálu. Inspiruje návrh funkcí.	Subjektivní, obtížně kontrolovatelné, časově náročné, často se nenajde dost času na provedení.
Dotazníky	Analýza, sledování problémů za provozu.	Většina uživatelů	Anonymní. Lze opakovat, zachytí názory více uživatelů.	Nebezpečí, že důležití uživatelé neodpoví nebo dotazník přesně nepochopí.
Interview.	Analýza úkolů.	Několik	Flexibilní, lze jít do hloubky.	Časově náročné, náročné na kvalitu moderátora, subjektivní.
Žurnál (log)	Závěr testování, provoz.	Všichni uživatelé	Běží stále. Výhodné pro vyhodnocování efektivnosti a trendů.	Je nutno realizovat jednoduchý IS pro vyhodnocování.
Sledování názorů uživatelů.	Provoz.	Co nejvíce.	Lze sledovat trendy v názorech a potřebách uživatelů.	Obtížně se zajišťuje. „Proč se o to starat, když už to pracuje.“